
CARTEA ÎNTÂI

ÎNȚĂI SEPTEMBRIE 1972. ZIUA MEA DE NAȘTERE. Voi, dragii mei prieteni Goutami și Parbati, voi ați fost cei care ați insistat să mi-o sărbătoresc, dar nici n-ați bănuț că-n seara asta, pe când răsunau muzica și recitările și răsetele, eu am fost tot timpul cu gândul departe. Vârtejul timpului, răscolitor, m-a răvășit și m-a purtat cu sine, nu înainte, spre viitor, ci înapoi, adânc în trecut.

E miezul nopții, poate fi și două noaptea. Sunt singură, pe verandă. De aici nu pot cuprinde tot cerul cu privirea. Jumătate din Ursa Mare, ca un etern semn de întrebare privește în jos, către mine – întrebări peste întrebări. Dar de ce revine *această* întrebare în mine, peste atât amar de vreme? Obișnuiam să mă întreb uneori de ce mi-a fost dat să trăiesc o asemenea întâmplare fără urmări. Acum văd că ea n-a avut nici început, nici sfârșit. Stelele sunt strălucitoare, ele au fost martore ale suferințelor unor oameni fără de număr, întocmai cum astăzi mă urmăresc pe mine. Stelele îmi cheamă întreaga ființă. Mă simt de parcă n-aș fi aici, dar mai sunt încă aici. Aș putea să plec vreodată în altă parte? Aceasta e lumea mea. În patul lui, soțul meu doarme liniștit. Câtă încredere are în mine. El nici nu mă cunoaște prea bine; deși mă iubește atât. Sunt întru totul a lui, dar poate că el a simțit că pentru mine mai există ceva. Totuși, nu are regrete, cum nu am nici eu. Viața mea e împlinită.

Tot ce-aș fi putut dărui lumii, simt că am dăruit. Știu că am cunoscut bucuria iubirii absolute, a adorației ce arde ca flacăra nestinsă. Mi-am găsit rostul și împlinirea dăruindu-i lui Guru al meu tot ce aveam mai bun în mine și atunci, de ce, începând de ieri, viața mea s-a schimbat într-atât?

Ce tulburătoare nemulțumire răscolește nisipul fierbinte al Saharei și amenință să-mi acopere lumea mea roditoare, frumoasă și vie! Știu că sub acest acoperământ totul s-a păstrat cum a fost. Imaginea mea e neclintită în adâncurile minții bărbatului meu adormit, așa cum a fost totdeauna, iar micuțul meu nepot, care

Maitreyi Devi

doarme acum cuibărit lângă părinții lui, va coborî în goană scara mâine dimineață și va veni să mă îmbrățișeze ca în fiecare zi. Lumea mea este încă aceeași – duioasă, plină de viață și verde. Acum mă tem pentru că simt dogoarea lavei topite ce-amenință s-o cotopească. Nu, nu e lavă. E poate aur topit. Și știu că nu vreau să mă feresc de arșița lui, pentru că îmi aduce bucurie. Îmi amintesc poemul acela: “Când totul se transformă în cenușă, ceva mai rămâne întreg”. E tocmai acest ceva, reminiscența, ceea ce nu a ars. Ce agonie, aceste ultime două zile! Trăiesc dorul misterios pe care Kalidasa îl descrie în “Sakuntala”: “Văzând o imagine dulce, auzind un sunet armonios, chiar și oamenii fericiți își pierd liniștea, poate că-și amintesc o iubire uitată dintr-o altă viață”.

Nu, la mine nu e vorba de o altă viață și nici nu e în trecut, s-a petrecut ieri, acum numai patruzeci și doi de ani. Am pășit cu patruzeci și doi de ani îndărăt. Pentru noi, ființele omenești, e o perioadă lungă, dar cât de puțin înseamnă în eternitate! Timpul nu își aruncă nicăieri ancora. Nu are față, ori spate, ori laturi. Timpul nu are nici răsărit, nici apus. Numai pentru a mă exprima pe mine, infinitul devine finit. Brusc, astăzi, pentru mine s-au șters limitele a patruzeci și doi de ani. Și m-am trezit în eternitate. Nu mai am trecut sau viitor. Sunt c-un picior în 1972, iar cu celălalt, în 1930.

S-a întâmplat în dimineața zilei de întâi septembrie 1972. Cu o zi înainte, un vechi prieten, Gopal, mi-a telefonat după mulți ani:

M-a întrebat:

– Amrita, ți-l amintești pe Mircea Euclid*?

– Da, un pic, am ezitat eu. De ce mă întrebi?

– Unul din prietenii lui a venit aici. Euclid a fost studentul tatălui tău. Cum el nu mai este, ar vrea să te vadă pe tine, a răspuns Gopal, neatent.

M-a străfulgerat o scânteie de bucurie. La celălalt capăt al firului, Gopal devenise nerăbdător.

– De ce taci? N-aș putea veni cu el la tine acum?

– Nu, nu! M-am oprit o clipă, căutându-mi cuvintele. Am să merg eu la el, mâine. Dă-mi adresa.

---

* Este vorba, evident, de Mircea Eliade.

Dragostea nu moare

Ploua de dimineață. Am avut norocul să găsesc un taxi și să ajung la vreme. “De ce mă duc acolo? mă întrebam în gând. De ce-oi fi atât de nerăbdătoare să aflu vești despre un om care nici măcar nu mi-a răspuns la scrisori? Simplă curiozitate, mă linișteam singură. Nu e nimic rău în asta. Vreau să știu ce mai face o persoană pe care am cunoscut-o cândva”. Ca să fiu sinceră, trebuie să recunosc că m-am cam gătit, cum ar fi făcut orice femeie. Mi-am îmbrăcat un sari foarte frumos. Pe când stăteam în fața oglinzii, m-am întristat văzând cum arăt. Timpul distruge tot ce avem prețios, el nimicește orice, sfărâmă și sleiește. Oare așa e? Oare timpul nu face decât să îmbătrânească lumea? Oare nu ne și întinerește, totodată? Da, trupul îmi este bătrân, dar mintea? Sufletul lacom să afle vești despre Mircea Euclid este tânăr acum. Și el este creația timpului. Cândva, în tinerețe, am scris un poem:

*Timpul care a fost înapoi
E acum înainte
Fața lui fără vâl se acoperă cu o mătase-nstelată,
Cine i-a dat veșmânt și podoabă?
Cum s-a născut spectacolul lui trecător?
În curgerea pe nesimțite a timpului
În mișcarea lui fără formă
Cine-nfloreste florile?
În fiecare clipă noi forme apar
Din oceanul pustietății
Și cad pe țărnul nețăr murit.
Valurile îmblânzesc o iluzie a morții.*

Pe când scriam acest poem, nu am știut că ceea ce părea sfârșit poate reîncepe, că ceea ce părea bătrân întinerește și că înseși noțiunile de tânăr și bătrân sunt niște iluzii. Așezată în mașina care înainta în viteză, am râs încetișor de mine însămi. De ce m-am gătit oare, de ce m-am întristat văzându-mi înfățișarea? Doar nu pe Mircea îl voi întâlni. Voi întâlni numai un străin care vine din țara lui.

Ușa era deschisă. Străinul avea fața bronzată, nu tenul acela alb obișnuit la europeni. Era de înălțime mijlocie și mă aștepta în picioare. A spus: “Sunt Sergui Sebastian” și, prinzându-mi mâna în palma lui, mi-a sărutat-o ceremonios. La acest gest familiar,

Maitreyi Devi

zilele de mult uitate ale tinereții mele s-au clintit greoi, revenindu-mi în minte. “Dumneavoastră sunteți Amrita*?” m-a întrebat el. Știam că străinul acesta privește prin mine spre altă Amrita. Admirația și surpriza cuprinse în simpla lui întrebare nu puteau fi stârnite de această Amrită cu părul încărunțit și cu fața ridată. Mă urmărea cu ochii fișii și vederea lui pătrundea până foarte departe. Știam că o privea pe Amrita anilor '30.

– Mă cunoașteți? am întrebat eu calmă. Bărbatul a zâmbit.

– În țara mea vă cunoaște toată lumea. Sunteți eroina unui basm.

– De ce? Din cauza cărții lui Euclid?

– Da, cartea asta ne-a povestit despre dumneavoastră. El a vrut să vă ia în căsătorie, dar tatăl dumneavoastră s-a opus. Sunteți o hindu, iar el e creștin.

– Ce prostie! am ripostat eu.

– Vreți să spuneți că nu e adevărat?

Sergui era vizibil surprins de vehemența mea.

– Ce legătură are povestea asta cu religiile hindu sau creștină?

Nu a fost vorba decât de vanitatea lui. Mândria lui a fost rănită, nimic altceva.

Ne-am așezat amândoi și am rămas o vreme tăcuți. Apoi eu am spus:

– Zilele astea se împlinesc patruzeci și doi de ani de când a plecat Mircea. Ocazional, am auzit vorbindu-se despre această carte care are drept titlu numele meu, dar n-am întrebat pe nimeni, niciodată, despre ce este vorba în ea. E un roman sau o carte de poezie sau de eseuri? Am neglijat să mă informez. Dar acum vă întreb, spuneți-mi, ce conține cartea?

Am spus toate acestea zâmbind cu indiferență. Mă felicitam în sinea mea pentru nonșalanța cu care o făcusem. Cât de simplu îmi venea să întreb acum. De ce nu putusem s-o fac timp de atâția ani? Aceea fusese, cu siguranță, o altă Amrita. Ce legătură aveam eu cu Amrita de acum patruzeci și doi de ani, cu eroina cărții? Răspundeam eu pentru faptele ei? Mai putea *karma* ei să se răsfrângă asupra-mi? Am auzit că nici pentru crimă nu mai ești condamnat, dacă au trecut doisprezece ani. Atunci, pentru ce să-mi fie rușine? Și totuși, știam răspunsul. Pentru că eu sunt o moralistă. Pe mine însămi mă judec întotdeauna cu asprime și nu-mi trec cu vederea nici o slăbiciune. Prietenii nu-mi mărturisesc niciodată greșelile lor. Eu rămân pe înaltul pedestal al onoarei. De câte ori

---

*Desigur, este vorba de Maitreyi însăși

Dragostea nu moare

mi-am amintit de Mircea, m-am încruntat în sinea mea. Cum s-au putut întâmpla toate? Cum de m-am putut învoi? Cândva, simțământul adânc de rușine și vinovăție m-a făcut să-i alung amintirea adânc, în subconștient. Și iată că astăzi am putut vorbi cu atâta ușurință...

Sergui a spus:

– E un roman autobiografic. Știți, a continuat el cu entuziasm, știți că, citindu-l, noi am cunoscut Calcutta, am cunoscut societatea indiană, viața indiană. La noi în țară, cartea a stârnit o mare emoție. Se citește ca o tragedie. Suferința lui, agonia apar în carte ca niște picături de sânge.

Sergui nu vorbește bine englezește. Începe să-mi povestească, șovăind, romanul.

Eu țin minte numele familiare. Ele bat în inima mea și, una câte una, încuietorile se desfac, dezvăluind treptat încăperea închisă atât amar de ani. Înlauntrul încăperii e beznă, dar acum știu tot ce se află acolo. Sunt ispitită să intru, dar ezit cuprinsă de temeri.

– Sergui, te rog, fă-mă să aflu adevărul. Ce se spune despre mine în această carte?

Îmi pledez cauza surâzând, iar el, cu pronunția lui continentală, în care “t”-ul englezesc sună moale, povestește:

– Întâi, ea iubește un copac.

Cuvintele cad ca niște raze de lună în inima mea. O lampă a amintirii începe să scânteieze.

– E adevărat, oftez eu, e adevărat. Dar spune-mi, există în această carte ceva de care ar putea să-mi fie rușine?

Cu ochii lăsați în jos, Sergui bâiguie:

– El a scris că obișnuiați să-l vizitați noaptea.

– Revoltător! Crede-mă, Sergui, nu e adevărat!

Proape că am țipat.

– Da, da, mă consolează Sergui. E evident. El nici n-a fost în stare să vă descrie, așa încât a trebuit să spună că veneați pe întuneric. Nu a avut cum să facă altfel.

Sergui continuă să povestească. Mă simt fără apărare. Mă pregătisem să accept un adevăr neplăcut, dar mă trezesc silită să văd că sunt victima unei minciuni supărătoare. Stingându-și țigara în scrumieră, el a zis:

– Vă rog să mă iertați. Vă voi spune totul. Trebuie să spun adevărul.

– Spune-mi Sergui, ce nevoie era să-mi folosească numele?

Maitreyi Devi

Oare nu e vorba de o calomnie? am întrebat eu scurt.

– El n-a putut să se smulgă magiei numelui dumneavoastră. Dacă ați ști prin ce cumplită agonie i-a fost dat să treacă atunci! Dacă ați citi cartea, v-ați scălda în lacrimi.

– Dar de ce a trebuit să scornească minciuni? Nu m-am dus niciodată noaptea la el. De ce aceste calomnii?

– Imaginația. Și-a găsit un refugiu în lumea fanteziei. A fost singura cale de a scăpa de suferință. Nu v-a uitat nici astăzi.

Sergui vorbea pentru a-mi face plăcere.

– Ah, ce scuză pentru minciună! Dacă într-adevăr era atât de îndrăgostit de mine, de ce a fugit la o simplă dojană a tatălui meu? Nu-mi datora chiar nimic? Ai mai pomenit asemenea lașitate?

– Ba bine că nu ... zâmbi Sergui. Istoria e plină de astfel de întâmplări. Dumneavoastră erați, în vremea aceea, o copilă de șaisprezece ani, iar el un tânăr de douăzeci și trei. Ce păcat că tatăl dumneavoastră v-a distrus viața!

Vocea lui era plină de compasiune.

Împietrisem. Oare ce voia să spună omul acesta?

– Sergui, cât de multe știi tu despre viață? Cine mi-ar fi putut-o distruge pe-a mea? Am avut o viață bogată. Mi-am întemeiat un cămin ideal. Am trăit fericită, înconjurată de copii și nepoți. Sunt atât de mulți cei care mă iubesc și mă respectă. Mi-a fost dăruită afecțiunea Învățătorului meu, față de care Mircea nu putea să-și ascundă gelozia. Am încercat extazul, dincolo de rațiune și de cuvinte. Ar mai putea, cumva, să existe un colțisor uitat, pentru un băiat de 23 de ani, în mintea mea de femeie de 58 de ani?

Discuția mă prinsese foarte puternic, o arteră începuse să-mi zvâcnească periculos în tâmplă și-mi era teamă de un atac cerebral.

Sergui mă privea cu un surâs încărcat de regret.

– Nu, nu v-ați irosit viața. Dar ea ar fi putut fi altfel.

– Cu asta sunt de acord, dar așa a fost să fie.

Încercând să schimbe subiectul, Sergui spuse:

– Am acasă primul dumneavoastră volum de poeme.

Pronunța cu dificultate titlul cărții în limba bengali. După ce Mircea a trebuit să-și părăsească țara, am găsit acest volum la el în bibliotecă.

– Spune-mi, cum arată această carte?

– Îmbrăcăță-n albastru, cu un model floral auriu imprimat la mijloc.

Dragostea nu moare

Așa era. Dar cât de departe păreau acele zile de demult. L-am întrebat zâmbind:

– De unde-ai știut că-i cartea mea?

– Pe ultima pagină, albă, a cărții, în partea stângă, aproape de copertă, ați scris cu mâna tremurândă “Mircea, Mircea, Mircea, i-am spus mamei că m-ai sărutat numai pe frunte”.

Sergui încă nu-și terminase fraza, când sângele meu a început parcă să-mi clocotească. O senzație ciudată îmi coborâse în tălpi. Stăteam pe un divan moale, picioarele mele apăsau puternic podeaua, dar am simțit deodată că mă înalț. Părea că plutesc și că rămăsesem atârnată în vid, fără nici un suport. Picioarele nu-mi mai atingeau pământul, încăperea nu mai avea acoperiș. Da, știu, mă uitam la Sergui, care zâmbea ușor, la fel ca și mine, în timp ce o senzație ciudată mă cuprinsese. Mă transformasem într-o picătură de argint viu, incapabilă să stea o clipă locului. Mă aflam din nou pe veranda casei noastre din Bhowanipur. Lespezile albe și negre ale podelei semănau cu o tablă de șah. Mă aplecasem spre suprafața aceea netedă și lucioasă. Țineam în mâini cartea – da, eu sunt aceasta, în mod sigur sunt eu! Și într-o clipă, înlăuntrul meu, lacrimile acelei dimineți au reînviat, izbucnind ca un râu nestăvilat. Cum de vorbesc cu acest străin? Mă întreb singură. Știam că-mi odihneam brațul pe marginea canapelei, și totuși am simțit dedesubt atingerea blândă și rece a pardoselei de piatră. – Khoka stă în fața mea; pot să-i văd degetele de la picioare, cu unghii murdare, și marginea sărăcăciosului său *dhuti* măturând podeaua. E dimineață, poate dimineața zilei de 20 septembrie 1930. Cu două zile înainte, Mircea ne părăsise. Khoka îmi vorbește. Pot să-l aud perfect. “Ru, scrie repede!” Apoi, schimonosindu-și fața, îmi șoptește: “Spionii sunt peste tot”. Khoka glumește chiar în probleme serioase, deși ceea ce-mi spune acum e adevărat. Nu-mi era rudă, dar îl simțeam ca pe-un frate. Bunica mea o adoptase pe mama lui și-o crescuse până la măritiș. Îi spuneam mătușa Kutti. Ea avusese optsprezece copii, astfel c-o duceau într-o necontenită mizerie. Khoka și sora sa Shanti stăteau mai mult pe la noi. Erau prietenii noștri, ne jucam împreună, dar nu se bucurau și de respectul nostru; așa se-ntâmplă cu toți cei care trăiesc din mila altora: se bucură de generozitate, nu însă și de considerație. Nici Mircea nu-l prea plăcea pe Khoka, dar din alte motive, și anume

Maitreyi Devi

pentru că îmi provoca mereu buna dispoziție. Căci Khoka vorbea despre cele mai mărunte lucruri cu o astfel de mimică, încât nu puteai să nu râzi în hohote. Mircea nu înțelegea, însă, jumătate din ceea ce spunea el atunci, și de aceea, în loc să râdă, bombănea. Țin minte că odată am prins o nouă perdea la ușa bibliotecii. Și atunci, ca și acum, aveam o adevărată pasiune să schimb perdelele. Khoka a intrat în cameră și a tras în așa fel de perdea, ca și cum numai cu mare greutate ar fi fost în stare s-o dea la o parte și să intre. Am râs foarte mult de mimica și de gesturile lui, în timp de Mircea – mai mohorât ca niciodată – a întrebat:

– Ce face omul acesta?

– Se prosteste! Spune că schimb des perdelele. Iar când voi avea propria-mi casă, voi atârna atâtea perdele la uși, încât vizitatorii vor fi pur și simplu istoviți tot trăgându-le una după alta. În acest timp, Khoka mima efortul cuiva care-ar fi încercat să pătrundă la mine în casă. Dar de ce ești atât de posomorât?

– Spune-mi, care este tâlcul ascuns al acestui fapt? m-a-ntrebat Mircea.

– Nu există nimic ascuns, e doar o glumă nevinovată.

Acesta era Mircea, încercând totdeauna să caute un înțeles ascuns.

– Cum poate să-ți placă unul ca ăsta? m-a-ntrebat. E un bufon.

Din păcate, acum depindea de Khoka. Cine altcineva ar fi putut să-i vorbească despre mine, dacă nu Khoka?

– Scrie repede, dragă Ru, murmura Khoka. Dacă unchiul mă va găsi aici, va fi din cale-afară de furios. Poate să mă dea și afară din casă.

Încerc să scriu. Nu mai găsesc cuvintele, teama m-a paralizat. Ce se va întâmpla – mă gândesc – dacă Mircea spune adevărul? El știe că eu mint rareori și eu știu, de asemenea, că nici el n-o face. Dar acum mint, o fac pentru el, vreau să-l salvez. Îmi dau dintr-o dată seama că nu e întotdeauna rău să minți. Ce idee! Cum pot uneori să gândesc așa? Cum spunea mama, o greșeală te duce spre alta, o minciună urmează alteia și astfel adevărul nu mai poate ieși la lumină. Cum am putut ajunge atât de jos? Ce va spune mentorul meu? Oare nu i-am promis să-mi îndrept chipul numai spre soare? Oare nu mi-am promis mie însămi să rămân întotdeauna pură, neatinsă de păcat? Am căzut, iată! Mă văd deschizând cartea și scriind în ea. Mâna îmi tremură, cuvintele dansează bezmetic, linia scrisului e șerpuitoare. Privesc scena. Astfel, din adâncimi profund întunecate, trupul meu de șaisprezece ani licărește din nou pe ecran. Părul mi-i încâlcit, nu l-am mai

Dragostea nu moare

pieptănat de trei zile. De trei zile n-am mâncat altceva decât sucuri de fructe. Nu voi mai mânca niciodată. Îmi voi tăia părul. Îmi voi sfâșia marginile sariului.

Mama va trebui să învețe o lecție. Când mama ei, *didima* mea, va veni, va trebui să-i spună tot, pentru că ea va întreba în mod sigur: “Ce i s-a întâmplat lui Ru?” Știu ce-și va spune și bunica: ”Fata asta a devenit *svayamvara*, nu mai poate fi măritată cu nimeni altcineva”. Dar nu va îndrăzni niciodată să rostească vreun cuvânt, din cauza tatălui meu. Iată deci cât de multe persoane intimidat de un singur om.

Astfel îi scriu lui Mircea că nu trebuie să mărturisească prea mult. Oare va înțelege? Dar aproape că nu pot scrie, engleza mea pare a fi și ea înspăimântată, cuvintele fug de mine.

Brusc, am fost întreruptă de vocea lui Sergui:

– Mircea își arată vârsta mai mult decât dumneavoastră.

Sergui nu-și dădea seama că eu nu-l ascultasem. Pe unde m-am pierdut atâta timp? Unde-o mai fi Khoka? El s-a transformat acum într-un bătrân istovit și trăiește pe undeva, prin Kalighat. Oare această pardoseală de marmură a ajuns aici adusă de covorul fermecat? Oh, ce minune! Așa cum spune cântecul: “Te-am văzut cu lumina ochilor în afara mea, atunci era lumină. Acum, când întunericul coboară, te văd înăuntrul meu”. Poate cineva să vadă fără lumină? Există oare o altă licărire, în afară de licărul luminii pe care-l simte fiecare? Eu sunt atee, aproape agnostică. Oare voi începe, de-aici înainte, să cred în supranatural? Pentru că tocmai acum, într-o anume clipă, sau dincolo de timp, s-a întâmplat ceva care nu este amintire, simplă reînviere a trecutului, ci o veritabilă transpunere a unui timp în altul. Am fost transpusă în dimineața zilei de 20 septembrie 1930. Am simțit suprafața lustruită a pardoselei reci de marmură, iar ochii mei erau plini de lacrimi gata să se nască. Îmi era foame din pricina celor trei zile în care nu mâncasem nimic, ezitam în fața micilor probleme de ortografie? Nu găsesc cuvinte în stare să exprime această imensă experiență a trecutului. 1972 fuziona cu 1930!

Vorbeam în tihnă cu Sergui, dar totul în mine tremura și se zbucliuma, ca o frunză fragilă, lovită de furtună. Nu mai puteam să-mi recapăt încrederea în mine. Acum sunt aici, îmi spuneam, dar în momentul următor cine știe unde voi fi? Sunt sigură,

Maitreyi Devi

întâmplarea se va repeta, voi fi din nou întoarsă în trecut. Știu că timpul nu răsare și nu apune, nu are început sau sfârșit. Totuși mi-e frică de această nouă experiență. Mi-e frică să intru în lumea misterioasă a infinitului.

Experiența de astăzi a fost devastatoare, mi-a zdruncinat cu totul vechile credințe. Cine mă va salva acum? Am început să cer ajutorul celui pe care-l ador cel mai mult și azi, ca și în 1930. “Nu mă părăsi, Învățătorule, vino iar în inima mea. Nu mai am nevoie de nimeni. Nimic altceva nu am în viață. N-am avut niciodată. Acoperindu-mi trecutul, prezentul și viitorul, prezența ta este o sărbătoare continuă. N-am uitat nimic. Oare stă în puțința unui străin să-mi năruie astăzi liniștea printr-o conversație oarecare? Se poate stinge, poate muri lumina stelei mele polare? Mă voi prăbuși pentru totdeauna?”

La despărțire, Sergui mi-a sărutat din nou mâna. O nouă străfulgerare m-a străbătut din tălpi până-n creștetul capului. M-am controlat greu – ne aflam în Gol Park, în 1972. În 1930, prin aceste locuri domnea încă jungla. Încercam să mă readun, să mă regăsesc. Ținându-mă de portiera mașinii, căutam să mă conving că este într-adevăr un taxi *Ambassador* și nu o limuzină *Chevrolet*. Dar îmi era imposibil să-mi recapăt liniștea. Lumea mea se rotea, se rotea nebunește în jurul axei sale și ceea ce fusese odată se reîntorcea.

Primul nostru automobil a fost un Chevrolet, înalt și confortabil – nimeni nu mai apreciază acum tipul acesta de mașină, – dar pentru noi era o minunăție. Când Mircea mi-a oferit brațul, ca să cobor din el, l-am întrebat:

– Crezi că am nevoie de ajutor, ca să descind de la această mică înălțime?

– Așa e obiceiul pe la noi: să ajutăm o femeie să coboare din mașină ori să-i sărutăm mâna când o întâlnim sau când ne despărțim de ea.

– Obicei?

– Exact. Altfel, poți fi considerat lipsit de bună creștere, necivilizat. La voi nu există astfel de obiceiuri?

– Nici vorbă. Numai când îi salutăm pe cei mai în vârstă, trebuie să le atingem picioarele și apoi să ne atingem propria frunte: asta înseamnă că le-am șters praful de pe picioare, pentru a le arăta respectul pe care li-l purtăm, și se numește *pranam*. Vârstnicii îi

Dragostea nu moare

binecuvântează, în astfel de situații, pe tineri, atingându-le capetele. Cei egali își lovesc reciproc palmele una de alta și își ating frunțile – iar asta se numește *namaskar*. Dar nimeni nu-și mai bate capul cu asta acum. Eticheta se învață la Thakur Bari. Rabi Thakur te învață la școala Santiniketan toate regulile bunelor maniere. Acolo, studenții se salută unul pe altul lovindu-și palmele. Cei din afara școlii râd de ei. Când cineva spune: “E gen Rabindrik”, asta înseamnă “prea elegant”.

– Ar face omul acela orice pentru tine? m-a întrebat Mircea, vexat.

– Da, sigur, i-am spus. Acel om umple cerul de stele, pune cuvinte frumoase în gura noastră și ne umple inima de-o dragoste duioasă. I-am recitat chiar o poezie: “Cerule meu se-mpodobeste noaptea cu stele iar pădurile înfloresc dimineața, când el este cu mine”.

Ascultând toate acestea, Mircea Euclid mă străpunsese cu privirea:

– Ce-ai spus? Cum poți vorbi astfel despre altcineva? Nu te înțeleg.

– Cui ce-i pasă? i-am răspuns.

Când m-am întors, am găsit-o pe nora mea, Lekha, așteptându-mă.

– Unde-ai plecat așa zorită? Ai uitat de întâlnirea cu Khagenbabu? Te-a așteptat până adineaori.

Mă tem de această fată. E foarte ageră și stă tot timpul prin preajma mea. Cred că bănuiește ceva. Trebuie să fiu atentă. Am întrebat-o despre Khagenbabu și despre altele. I-am ascultat răspunsurile cu un aparent interes și cu zâmbetul pe buze. Dar îmi era foarte greu să-mi păstrez calmul. Neliniștea nu mă părăsise. Continuam să tremur în mine însămi. Asta nu trebuia să se întâmple. Astfel că am râs puțin – un râs cam forțat. Fata îmi vorbește despre sărbătorirea zilei mele de naștere. Mîmez interesul, dar n-am chef să vorbesc despre asta. Nu știu cum, în decurs de numai câteva ore, perspectivele vieții mele s-au schimbat într-atât. Prietenii îmi vor sărbătorii ziua de naștere, dar nici nu-mi pasă. Cu ce mă voi alege din respectul lor? Pot ei să-mi redea liniștea pierdută? În unda liniștită a vieții mele, Sergui a aruncat o pietricică. Iar acum cercurile se lărgesc. Știu că asta nu se va sfârși curând, speranța de a-mi recăpăta calmul e încă departe. Munca, obligațiile sociale, datoria față de națiune – ducă-se toate la naiba! Nu vreau nimic altceva, decât să mă întorc iarăși în anul 1930. Să-l văd din nou. Mircea! Mircea! Mi-am înălțat mâna și-am observat-o pe Lekha privindu-mă cu atenție.

– Ma, iar te dor ochii? Vrei să-ți aduc picăturile?

Maitreyi Devi

Am trecut totuși cu succes peste primejdiile din seara aniversării mele. Mi-am ascuns cât am putut de bine gândurile. Am îmbrăcat un sari nou, am recitat cu poftă poezii și am ascultat muzica ce-mi era dedicată. Agitația mea a trecut, pentru unii, pe seama faptului că aș suferi de boala lui Parkinson.

Am rămas pe verandă de pe la miezul nopții, până când s-au arătat zorii. Până când stelele au început să dispară. Aici nu avem acces la terasa de deasupra casei. Și nu pot cuprinde întreg cerul. Țin minte că în prima seară când am fost *pe terasă*, Mircea s-a arătat încântat.

– Știi, în țara noastră nu avem asemenea *terase*.

– Ce ciudat! Atunci cum puteți urmări stelele și soarele?

– Doar astronomii urmăresc soarele și stelele. Lumii obișnuite nici nu-i pasă de ele.

– Aici, oamenii își încep ziua salutând soarele.

– Și tu?

– Eu am soarele și înlăuntrul meu și în afara mea, fără nici o deosebire; zi și noapte, sunt în continua lui adorație.

Mircea mă privea clipind din ochi.

– Explică-mi ce vrei să spui. Și apoi, dintr-o dată: Trebuie!

– N-am s-o fac. Tot n-ai înțelege.

Fața i se întunecă.

– Vrei să mă umilești. Dar să știi că nu sunt chiar așa de prost. Trebuie, numai, să-mi spui cine este soarele tău.

– *Guru* al meu, pentru că el îmi arată această lume minunată.

– Se arată numai pe sine sau, în aceeași măsură, și alte lucruri?

– Eu pot pătrunde totul prin lumina sa.

– De exemplu?

– De pildă, pe tine.

Ochii îmi scânteiau de bucurie. Simțeam că lui Mircea i-a plăcut această replică.

– N-ai vrea să-l citim împreună pe Whitman în această seară?

– Nu-mi place Whitman. Este prea sec. Mi-ar plăcea să-l citim pe Shelley. *The Sensitive Plant*.

Dar acum trebuie să mă duc la culcare. Măine mă așteaptă o groază de lucruri de făcut – mai cu seamă seminarul –, de ce e nevoie să stau și să visez la ce s-a întâmplat cu atâta vreme în urmă? Cine este Amrita aceea, unde este acel Mircea? Dacă ne-am reîntâlni acum, nici nu ne-am recunoaște unul pe celălalt.

Dragostea nu moare

Zilele trec dar eu nu sunt capabilă să rămân în prezent; tot timpul, mă întorc la casa din Bhowanipur, în anul 1930.

Nu-mi reamintesc nici ziua, nici luna când Mircea a intrat pentru prima oară în casa noastră sau când l-am întâlnit pentru prima dată. Tatăl meu era un mare învățat. De fapt, un geniu multilateral. Cu numai șase ani înainte fusese lector într-un colegiu dintr-un oraș provincial din estul Bengalului. De curând stabilit la Calcutta, avusese la dispoziție doar puțin timp pentru a-și câștiga o uriașă faimă. Este bine cunoscut pentru erudiția sa și temut pentru aceasta. Învățătura sa e agresivă, argumentele lui te pot reduce ușor la tăcere, este foarte priceput în acest joc. Totuși, are un farmec hipnotic. Lumea se atașează de el. Studenții îi sunt devotați și ar trece peste orice obstacole pentru a-i veni în ajutor. Și el îi iubește. Este un anumit fel de dragoste, lipsită de simpatie. Îi iubește și el, dar pentru plăcerea lui, nu a lor. De exemplu, pe mine mă iubește nu atât pentru mine, cât pentru el. “Ia uitați-vă la fata mea, nu-i așa că-i drăguță? Ce bijuterie de copil! Vorbește curent engleza, scrie versuri bune, este fata mea, nu-i așa?” Tatăl meu se mândrește cu mine, și totuși știu că, dacă aș greși cât de puțin, el n-ar ezita să mă sfărâme. Simpatiile și antipatiile noastre trebuie să fie imateriale. Și trebuie să fim veseli sau fericiți la comanda sa.

Mama, însă, este o fire opusă. Era minunată în 1930. Înaltă și dreaptă, ea se mișca prin casă ca o rază de lună. Tata era încântat de frumusețea ei, dar ea parcă nici nu observa asta. Nu-și făcea niciodată probleme în ceea ce privește îmbrăcămintea, toaletele ei erau întotdeauna simple. Nu-i păsa de propriile-i plăceri sau înlesniri. Singura ei dorință era ca tata să fie fericit, iar tata o lăsa să-și satisfacă această dorință. Dar când se întâmpla să nu fie în apele sale, el se dezlănțuia în așa fel, încât mama începea să fie îngrijorată de sănătatea lui. Mamei îi plăceau versurile din *Vaishnava*. O auzeam adeseori recitând aceste două versuri din *Radha*:

*“Dorința de a-ți plăcea ție însuși este un capriciu,
Dorința de a fi pe placul lui Krishna înseamnă dragoste”.*

Mama era întotdeauna dornică să placă nu doar soțului ei, ci tuturor celor ce-o înconjurau. Inima ei era plină de bunătate și de gingășie, ca o cupă plină de nectar. Pe vremea aceea ne vizitau mulți străini. Casa noastră zumzăia de discuții literare și filosofice. Dintre vizitatorii obișnuiți, mi-i aduc aminte pe Stella Kramrish

Maitreyi Devi

și pe profesorul Tucci. Profesorul Tucci arăta ca un student. O șuviță rebelă de păr îi acoperea din când în când toată fața, iar el și-o împingea înapoi cu un gest automat. Minunata sa soție purta întotdeauna un colier de perle. Profesorul Tucci cunoștea douăsprezece limbi și vorbea curent bengali. Datorită acestor vizitatori, obiceiurile noastre au început să se schimbe: încet-încet, ne occidentalizam. Faptul era posibil și pentru că bunica mea, *thakurma*, mama tatălui meu, murise cu un an în urmă. Altfel, așa ceva n-ar fi fost cu puțință niciodată. Îmi aduc aminte un incident în 1927, când tata și-a cumpărat o masă mare de mahon. Ea a privit-o un timp cu ochii larg deschiși și nu și-a mai învățat pe degete rozariul ei de aur: “Aveți de gând să mâncați pe ea? Mai degrabă ați putea s-o folosiți pentru dormit. E mare cât un pat!” a exclamat bunica, dezaprobată. Știind că este inutil să obiecteze, ea suspină și spuse: “La urma urmei, nu-i decât o bucată mare de lemn”. Bunica evita sufrageria. Dezaprobarea față de stilul occidental de a servi masa era totală. Când a văzut prima oară tacâmurile, a exclamat: “De ce aveți nevoie de atâtea instrumente pentru a mânca?” Într-un fel, cred că ea chiar ar fi dorit ca unul dintre invitați să-și înțepe limba în furculiță, pentru a primi astfel o lecție. Dar noi, tinerii, iubeam schimbarea. Și, în timp ce înaintam din copilărie în adolescență și din adolescență în tinerețe, am cunoscut marile personalități ale Bengalului. Felul lor de viață, manierele, mobila din casă, stilul, în general totul era diferit față de ceea ce văzusem în orașul de provincie din estul Bengalului. În acele vremuri, cuvântul la modă era “elita”, pentru ceea ce astăzi numim “burghezia”. Dar “burghezia” are o urmă de răutate, manifestă un soi de *vendetta*. “Elita” nu era așa. O altă expresie la modă pe-atunci era “crema Calcuttei” (dar cum azi crema se amestecă mereu cu lapte sau chiar cu apă...). Cea mai mare personalitate a acestei înalte societăți era poetul Rabi Thakur, * sau Rabi-babu, cum îi spuneam atunci. Tatăl meu mă ducea în mod frecvent la el, de la vârsta de 13 ani, sperând ca astfel să-mi poată conduce talentul poetic spre împlinire. Tata descoperise câteva idei filosofice în poeziile mele și era convins că, peste o vreme, voi deveni sau un mare filosof sau un mare poet. I-am distrus rând pe rând aceste speranțe. Tata mă lua cu el la Poet, ca

---

*Rabindranath Tagore

Dragostea nu moare

să-i arăt poeziile mele, dar ne petreceam timpul recitându-i propriile poezii. Îi plăcea să și le audă rostite de mine, și câteodată, ca să mă încurajeze spunea: “Îmi spui poeziile mai bine decât o fac eu însumi”. Știam că nu acesta este adevărul și că o zicea ca să-mi facă plăcere. Și totuși încercam o satisfacție supremă. Mă gândeam: *Primesc atât de multe de la el și e o binecuvântare doar simplul fapt de a-i sta alături, dar eu nu am ce să-i dau în schimb, decât această mică distracție*. Deși mă simțeam mică în fața puternicei sale personalități, deși vocea mi se sugruma și nu reușeam să-mi mai găsesc cuvintele, totuși niciodată nu m-am sfiit să-i recit poeziile. Odată i-am recitat pe dinafară lungile poeme din “Jeevan Devata”, unul câte unul. M-a ascultat zâmbind, iar când am terminat mi-a spus, privindu-mă afectuos:

– Înțelegi aceste poeme?

– Da, da, cu siguranță, i-am răspuns, explicând dintr-o răsuflare înțelesul ascuns din *Sonar Tari, Kautukamayee și Hriday Jamuna*, așa cum aflasem de la tata. Țineam un adevărat discurs filosofic. Zâmbind, el m-a întrerupt pe la jumătate. Îmi închipui acum cât de ciudat trebuie să fi sunat filosofia aceea atât de alambicată în gura unei fetițe de 14 ani. A spus:

– De ajuns, de ajuns! Deocamdată, citește cât de mult. Iar la timpul potrivit, vei înțelege singură totul. Ciripitul păsărilor are și el un loc în viața lumii dar ele nu o știu și nici nu e nevoie s-o știe. Recită mai departe pentru plăcerea ta. Explicațiile filosofice ale altora nu-ți vor fi de nici un folos.

Un învățăcel rus obișnuia să ne viziteze și el în acea perioadă. Cred că se numea Bogdanov. Toți elevii străini care frecventau Santiniketan-ul veneau și la tata și se întrețineau cu el. Cu toții căutau adevărul. Nimeream în toiul unor discuții savante. O atmosferă de erudiție plutea în jurul nostru ca o ceață groasă și o ființă tânără ca mine putea doar să întrezărească unele lucruri. Totuși îmi plăcea să mă las înșelată privind la această lume printr-un văl de inaccesibile idei, pentru mine de neconceput. Filtrată prin această ceață, lumina soarelui cădea asupra mea, ținându-mă caldă și trează. Pe de o parte, am simțit prezența vie a unei mari personalități și frumusețea puterii sale creatoare, iar pe de altă parte o căutare a absolutului, căutarea cea veșnic fără de răspuns, care-și juca umbra și lumina desupra minții mele neastâmpărate, tinere și clocotitoare.